

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Бугай Т.

Науковий керівник – асист. Панченко В.В.

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ КАЛАМБУРІВ

Постановка наукової проблеми. Переклад гри слів є досить складним явищем, адже всі види каламбурів протиставляють одне до одного два, а то й декілька виразів, які мають різні значення але однакову або ж подібну форму.

Гра слів трапляється не тільки в усіх жанрах вітчизняної та зарубіжної літератури, але також у повсякденному мовленні (анекдотах) та жанрах так званої поп-культури (коміксах, комедіях, рекламі, журналістських текстах тощо). Сьогодні рідко трапляються друковані твори, де б не використовувалася гра слів. Особливо гостро питання перекладу каламбурів постає перед перекладачами англомовних серіалів та фільмів, де часто-густо використовують гру слів.

Сутність каламбуру полягає в сутичці або, навпаки, у несподіваному об'єднанні двох несумісних значень в одній фонетичній (графічній) формі [1, с.289].

Будь-який фразеологічний каламбур будується за допомогою трансформацій, суть яких полягає у руйнуванні форми або змісту початкової фразеологічної одиниці і при цьому досягається одночасне сприйняття прямого та переносного компонентів – явище подвійної актуалізації. Фразеологічна одиниця перетворюється у каламбур за умови її подвійного сприйняття та виникнення комічного ефекту, спричиненого ефектом неочікуваності [1, с.308].

Метою цієї статті є теоретичне та практичне обґрунтування особливостей перекладу англійського лексичного каламбуру на українську мову. Каламбур як стилістична одиниця не розглядається в літературних довідниках ні в числі тропів, [1, с. 5] ні серед риторичних фігур, але входить до складу семантичних фігур мови, поряд з такими прийомами, як антитеза, порівняння і оксюморон.

Обов'язковим компонентом структури будь-якого каламбуру є ядро (два елементи, що об'єднані однаковою або схожою фонетичною чи графічною формою, але різні за змістом) та базисний контекст, який створює мінімальні умови для реалізації елементів ядра в каламбур [1, с. 322].

Аналіз досліджень. Дослідженням питань вживання каламбуру займалися такі вчені, як В.С. Виноградов, М.П. Брандес, З.О.Н. Гвоздьов, І.Р. Гальперін, А.В. Федоров та ін.). Класифікація каламбурів за Виноградовим нам здалася найбільш точною. З точки зору перекладу найзручніше розглядати каламбури на трьох рівнях: фонетичному, лексичному та фразеологічному.

Виклад основного матеріалу. Каламбур можна побудувати на основі фразеологічної одиниці будь-якого типу, але в першу чергу на образних фразеологізмах. Якщо фразеологія мови перекладу містить такий самий або хоча б близький образ, то під час перекладу не виникне жодних труднощів. В основу нашого дослідження лягає американський комедійний серіал «Sex and the City». Виділимо основні способи перекладу каламбурів: 1) калькування; 2) калькування з перекладацьким коментарем; 3) морфологічне калькування; 4) створення аналогічної гри слів у мові перекладу, або компенсація; 5) опущення.

Наприклад:

Samantha: and our fair city is made even fairer with cute, sweet, American sailors looking for fun.

Carrie: Hold on, Pearl Harbor. Not interested.

Samantha: We always have fun.

Carrie: Running through Times Square in heels, to find a sailor to kiss.

That ship has sailed [2], pun intended [3].

- Кораблі нашого ВММ швартуються в місті і симпатичні американські матроси в пошуках розваг додають йому колориту.

- Стій, Перл Гарбор, мене це не цікавить.

-Чому? Нам завжди буває весело.

-Щоб я гасала на каблуках по Times Square і шукала, якого б матроса поцілувати?! Цей корабель уже відплив. Каламбур умисний [3].

Каламбур побудований на основі англійського фразеологізму «that ship has sailed», що в перекладі на українську означає «втраченого не повернеш». Перекладач вирішив зберегти оригінальний образ

фразеологічної одиниці, використавши створення аналогічної гри слів у мові перекладу, або компенсацію.

Прикладом калькування є наступний приклад гри слів:

«Samantha: Don't play "hard to get" with a man who's hard to get.»[3].

Гра слів побудована на назві американської гри "hard to get" [4], яку використовують жінки для того, щоб завоювати чоловіків. Основне її правило «вдавати недоступну». Саманта радить подрузі не грати в цю гру з чоловіком, якого «і так важко завоювати». Для того, щоб зберегти гру слів і донести оригінальний задум, перекладач використовує прийом створення аналогічної гри слів у мові перекладу, або компенсацію:

«Не корч важкодоступну перед важкодоступним чоловіком [3].

Еквівалентний переклад каламбуру можна зустріти в наступному прикладі: Carrie: And how are [your chicken pox] today?

Miranda: Biblical. There's literally a pox on my house. If there wasn't a Jules and Mimi marathon on BBC America this weekend, I'd have jumped out the window.

Carrie: Hey, speaking of handsome black man, have you spotted any more of Doctor Knicks?

Miranda: Don't say spot. No. As a leopard, I'm laying low. But according to my sources, he's officially in the building [3].

- Як ти сьогодні?

- По-Біблійному. На моєму домі вітрянка.

Якби по BBC America в ці вихідні не йшов підряд весь «Джулс і Мімі», я б з вікна вистригнула.

- До слова про гарних чорних чоловіків, ти не бачила більше доктора Нікса?

- Аби він мене не бачив. Ні. Я прокажена й не висовуюсь. Та мої джерела свідчать, що він офіційно заселився [3].

Фразеологізм «a pox on my house» походить від вислову Шекспіра із п'єси «Ромео і Джульєтта» «A plague on both your houses» [5], що означає смерть, горе, ворожба, що нависли над родинами. В даному ж випадку Міранда саркастично висловлюється щодо своєї «вітрянки», яка заважає їй будувати особисте життя з новим сусідом.

Калькування переклад використано і цьому прикладі гри слів:

Miranda: He was funny. And cute.

Carrie: Yeah, and in town for a week! What's the point?

Samantha: That IS the point! It's the best possible scenario, because you know he's leaving.

Carrie: But it's like whatever happens, there's an expiration date. It's expiration dating [3].

- Він дотепний і симпатичний.

- І приїхав сюди на тиждень, нащо це мені?

- Якраз через ЦЕ! Це найліпший варіант. Ти знаєш, що він поїде.

- Але ж тоді, що б не вийшло, - буде граничний термін, це роман на час [3].

Не вдалося зберегти оригінальний задум творців фільму в українському варіанті перекладу, хоча сама гра слів була передана вдало

Прийом калькування можливий тільки в тих рідкісних випадках, коли в мові перекладу є повні еквіваленти-фразеологізми, що дозволяють калькувати словосполучення, передаючи максимально близько до оригіналу і окремі компоненти, наприклад:

Carrie: Evidently, people who borrow glass houses shouldn't throw cantaloupes [3].

Каламбур побудований на основі приказки "people who live in glass houses shouldn't throw stones" (Приказка означає, що ми не повинні критикувати інших за ті риси характеру, які притаманні нам самим) [6], перекладач використав прийом калькування:

Очевидно, в чужих скляних будинках не слід кидатися динями.

Саме цей перекладацький прийом ми вважаємо найдоречнішим, адже він цілковито описує ситуацію, в яку потрапила одна з головних героїнь - Саманта, яка позичила будинок зі скляними стінами у свого хлопця, в який згодом, розлючена через його зраду, кинула динею, але не пояснює оригінального значення цієї приказки, не притаманної для української мови.

Отже, розглянувши переклад фразеологічних каламбурів, які зустрічаються в серіалі, можна виділити наступні способи перекладу каламбурів: 1) калькування; 2) створення аналогічної гри слів у мові перекладу, або компенсація.

Відштовхуючись від жанру серіалу, пріоритетною метою при перекладі було збереження комічного ефекту, що і враховувалося у всіх перекладених прикладах. У деяких випадках, де це було можливо, комічну складову вдалося передати за допомогою прийому гри слів, як і в оригіналі.

Від вдалого перекладу безпосередньо залежить художньо-естетична цінність серіалу і враження, яке він справляє на глядача. Тому стає очевидна необхідність подальших докладних досліджень в даній області.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Влахов С., Флорин С. Непереваемое в переводе – М.: Международные отношения, 1980. – 339 с.
2. Електронний словник/ Режим доступу <http://uk.urbandictionary.com/define.php?term=that+ship+has+sailed> (дата звернення 07.04.2016)
3. Субтитри до серіалів [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://ua.tvsubtitles.net/tvshow-68-1.html> (дата звернення 05.02.2016).
4. How to Play Hard to Get [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.wikihow.com/Play-Hard-to-Get> (дата звернення 07.04.2016).
5. The English Annotation [Електронний ресурс] / Режим доступу http://annotation_en_ru.academic.ru/48/a_plague_on_both_your_houses (дата звернення 07.04.2016).
6. Електронний словник / Режим доступу <http://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/people-who-live-in-glass-houses-shouldn-t-throw-stones> (дата звернення 07.04.2016)

НОВОСАД Ю.

Науковий керівник – канд. філол. наук Цепенюк Т.О.

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ДО ВІДТВОРЕННЯ МОВЛЕННЕВОГО ЕТИКЕТУ У ТВОРАХ ВІКТОРІАНСЬКОЇ ЕПОХИ

Постановка наукової проблеми. Належність людини до певної статі відіграє важливу роль у процесі формування особистості, на що впливає багато чинників, серед яких одне з чільних місць належить мові. Поняття «гендер» було введено в понятійний апарат науки в кінці 60-х – на початку 70-х років минулого століття і використовувалося спочатку в історії, історіографії, соціології та психології, а потім і в лінгвістиці. Сьогодні активно формується такий напрям досліджень, як лінгвістична гендерологія, або гендерна лінгвістика, що вивчає особливості мови чоловіків і жінок. Гендерний фактор справді впливає на вибір мовних засобів у різних мовах, а от ступінь, обумовленість, інтенсивність та інші аспекти цього впливу і є областю дослідження гендерної лінгвістики.

Аналіз досліджень. У вітчизняній лінгвістиці перші регулярні дослідження гендеру почали проводитися наприкінці 80-х – на початку 90-х років. У наш час цей процес відбувається так стрімко, що впевнено можна заявити про появу ще однієї галузі вітчизняного мовознавства – лінгвістичної гендерології (чи гендерної лінгвістики). Гендерній проблематиці у мовознавстві присвячена велика кількість праць західних дослідників (Л. Ірігарей, Д. Камерон, Ю. Крістева, Ж. Лакан, Р. Лакоф, М. Талбот, Д. Таннен та багато інших) та науковців країн СНД (О. Горошко, Т. Гундорова, А. Кириліна, І. Халєєва та ін.).

Соціокультурна обумовленість мовних явищ лежить в основі гендерних досліджень у мові, що набули широкого розповсюдження під назвою «гендерна лінгвістика». Незважаючи на багаторічну історію дослідження гендеру в більшості гуманітарних наук та в лінгвістиці зокрема, сама категорія гендеру визнається досить неоднозначною та такою, що потребує більш чіткого тлумачення та визначення.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей гендерного підходу при перекладі художньої літератури, а саме при відтворенні мовленнєвого етикету у творі Джейн Остін «Pride and Prejudice» та його українських перекладах: «Гордість та упередженість» (перекладач Володимир Горбатко) та «Гідність і гонор» (перекладач Тетяна Некряч).

Виклад основного матеріалу. Переклад художнього твору – це мистецтво, складний процес. Художній твір несе в собі художньо-естетичну функцію, і основною метою такого твору є досягнення певного естетичного впливу. З точки зору прагматики перекладу найбільші труднощі відчуває перекладач художньої літератури, адже в процесі перекладу йому необхідно «перекодувати» зміст вихідного тексту мовою перекладу і передати прагматичну інтенцію автора тексту оригіналу для досягнення адекватного перекладу. Перекладач є представником або жіночої, або чоловічої статі, з властивим їй/йому набором суспільно та культурно зумовлених гендерних характеристик. Гендерна ідентичність перекладача неминуче виявляється в її/його індивідуальній стилістиці – виборі граматичних форм, лексичних уподобаннях, емоційній забарвленості мови тощо [4, с.412]. Тому важливим критерієм адекватності перекладу є гендерна неупередженість створюваного перекладачем дискурсу.

Переклад літератури часів Вікторіанської епохи є складним завданням. Адже перекладач повинен розпізнати соціокультурну інформацію та знайти шляхи інтерпретації її українською мовою. Важливим є розуміння змісту тексту оригіналу, а також екстралінгвістичні знання обох культур. Вікторіанська епоха – період в історії Великої Британії, який хронологічно приблизно збігається і пов'язується з правлінням королеви Великої Британії Вікторії [3].

Відомим є вікторіанський кодекс поведінки – це декларація всіх можливих чеснот: працелюбності, пунктуальності, помірності, хазяйновитості та інших. Вирізнялися також і правила поведінки між чоловіками та жінками. Наприклад, за столом після обіду залишалися лише чоловіки, щоб викурити сигару і поговорити; жінки ж виходили. Відкриті симпатії були заборонені, а жінка вважалась скомпрометованою, якщо бодай на хвилину залишилася в кімнаті наодинці з чоловіком [2].